

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Art. VI. De vitiis oppositis temperantiæ, & partibus ejus subjectivis,
nimirum abstinentiæ, sobrietati, castitati, & pudicitiaë,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

ARTICVLVS VI.

De vitiis oppositis temperantiae, & partibus eius subiectivis, nimirum abstinentiae, sobrietati, castitati, & pudicitiae.

21. **S**ANCTUS THOMAS hic quaest. 142. duo vitia ponit temperantiae opposita: unum per excessum, quod vocat intemperantiam: alterum per defectum, quod vocat insensibilitatem, seu stuporem; quando aliquis sic abhorret & fugit gustus & tactus delectationes, ut nolit eis uti, quando, & quantum, & quomodo recte rationi convenit. Prius vitium communius est, & maxime probrosum, ut docet idem S. Doctor art. 4. eiusdem quaest. quia maxime repugnat excellentiae hominis; versatur enim circa delectationes nobis communes cum brutis, illisque nos assimilant, aut deteriores reddit, quando facit nos ab eiusmodi delectationibus superari, & rationis lumen excecat, atque hominem hebetat. Unde Seneca Epist. 29. *Dua sunt voluptates gustus & tactus, hominibus communes & bestijs: & ideo in pecudum numero habendi sunt, qui his ferinis voluptatibus deserviunt. Dum quidam stolidus, audiente Pythagora, diceret malle se cum mulieribus, quam cum Philosophis conversari; & Sues (inquit) in caeno quam in floribus voluari.*

22. Abstinentiae opponitur gula vitium, id est inordinatus appetitus & usus cibi. Quod vitium committitur quinque praecipue modis, a D. Thoma hic quaest. 148. art. 4. enumeratis, & hoc versu comprehensis.

Preproperè, lautè, nimis, ardentè, studiosè. Quae enim modis (ut ait S. Gregorius Magnus, verbis ibidem a D. Thoma relatis) nos gula vitium tentat. Aliquando scilicet indigentia tempora praevenerit. Aliquando lautiores cibos querit. Aliquando quae sumenda sunt, preparari accuratius appetit. Aliquando in ipsa quantitate sumendi mensuram refectiois excedit. Aliquando ipso actu immensi desiderij aliquis peccat. Ratio huius divisionis haec redditur a D. Thoma in corp. eiusdem articuli: Gula enim importat inordinatam concupiscentiam edendi: in esu autem duo considerantur, scilicet ipse cibus qui comeditur, & eius comestio. Potest ergo inordinatio concupiscentiae attendi dupliciter: uno quidem modo quantum ad ipsum cibum qui sumitur; & sic quantum ad substantiam vel speciem sibi querit aliquos cibos lautos, id est preciosos, nimirum supra quam conditio personae permittat, ut si vir plebeus nolit comedere nisi perdices, & phasianos. Quantum ad qualitatem, quaerit cibos nimis accurate praeparatos, ut si idem nolit quidquam comedere, nisi saccaro conditum. Quantum ad quantitatem, excedit in nimis edendo, nimirum plusquam natura requirat, aut permittat lex abstinentiae. Alio modo attenditur inordinatio concupiscentiae quantum ad ipsam sumptionem cibi: vel quia quis praevenerit debitum tempus comedendi, praeproperè comedendo; quo etiam pertinet si sapius comedat, quam par sit; vel si edat in loco indebito, puta in templo, & tempore sacri, nolens expectare donec domum redierit: vel etiam quia non servat modum debitum in edendo, puta si voraciter comedat, canum aut leonum more.

23. Ex hoc vitio capitali oriuntur quinque alia, quae D. Thomas art. 6. eiusdem quaest. exponit, & post D. Gregorium gulae filias appellat, nimirum incepta laetitia, scurrilitas, immunditia, multi-

Tom. IV.

loquium, & hebetudo mentis. Nam, inquit, ex immoderatione cibi & potus hebetatur animus, propter fumositates ciborum perturbantes caput: sicut contra abstinentia confert ad sapientiam & intelligentiam, iuxta illud Eccles. 2. *Cogitavi in corde meo abstrahere à vino carnem meam, ut animum meum transferrem ad sapientiam.* Deinde quasi sopito per immoderantiam cibi & potus gubernaculo rationis, erumpit animus in ineptam laetitiam, corpore bene pascito, & in verba inordinata, seu multiloquium, & in scurrilitatem, id est jocularitatem quandam provenientes ex defectu rationis, quae sicut non potest cohibere verba, ita nec gestus exteriores. Ex eadem denique immoderatione cibi & potus oritur immunditia, sive quoad inordinatam emissionem quarundam superfluitatum, & foedarum excretionum, sive specialiter quoad emissionem seminis.

24. Vitium oppositum sobrietati dicitur ebrietas, id est immoderatus usque ad violentam usus rationis privationem, vini potus, vel alterius liquoris inebriare valentis: ut enim rectè ait Hieronymus in cap. 5. Epistolae ad Galatas. *Ebrietas tam ex vino, quam ex ceteris bibendi generibus, quae vario modo conficiuntur, potest accidere. Ex quo de Sancto Joanne Baptista dicitur, vinum & siceram non bibit.* Hoc vitium ex genere suo esse mortale docent communiter Theologi, & ex eo probant, quia ebrietas continet gravem inordinationem, in eo quod homo ex rationis gradu, quo praestat ceteris animalibus, & ad Angelos, Deumque ipsum accedit, voluntariè & violenter seipsum dejicit usque ad brutorum statum & stoliditatem, privans se non solum usu rationis, sed etiam proxima utendi potestate, ita ut vigilans ea uti non possit. Quod quam grave & turpe sit rectè ponderat Basilus homil. 14. in ebrietatem & luxum, his verbis: *Qua in re dicò homo misor à brutis differens? Nonne rationis munere, quam à Deo omnium conditore accepisti, reliqua creaturae omnis factus Dominus & Imperator? Hoc igitur te mentis lumine per ebrietatem privans, inter bestias ratione carentes annumerari poteris, similisque illis videri, &c.* In hoc turpe vitium vehementer evitae eleganter invehitur Ambrosius in libro de Elia & jejunio, ubi ebrietatem appellat *fomentum libidinis, incensivum insaniam, venenum sapientiae*: aitque quòd sicut veneno caro vulneratur, ita mens vino; & quod ebrietas non solum noxia est ad corporis sanitatem, sed etiam menti crimen adjungit.

25. Vitium oppositum castitati est luxuria, quae est peccatum ex genere suo mortale, & capitale: mortale quidem, quia graviter adversatur rei valde necessariae ad bonum commune, nimirum conservationi humani generis, quae majoris est momenti, quam conservatio individui: capitale vero, quia multa alia vitia ex illo oriuntur in genere causae finalis, vel efficientis, propter vehementem delectationem cum qua conjunctum est, quae homines alliciuntur ad multa alia peccata perpetranda, aut in alia vitia incurrunt. Sunt autem haec praecipue octo enumerata à D. Thoma hic quaest. 153. art. 5. post Gregorium Magnum lib. 11. Moral. cap. 31. nimirum caecitas mentis, inconsideratio, praecipitatio, inconstantia, amor sui, odium Dei, affectus praesentis saeculi, & horror futuri.

Rationem hujus divisionis assignat D. Thomas ibidem: Quando enim (inquit) potentes inferiores vehementer afficiuntur ad sua objecta, consequens est ut superiores vires impediuntur & deor-

Ccc ij

dinentur in suis actibus. Per vitium autem luxuriæ appetitus inferior, scilicet concupiscibilis, vehementer afficitur & intendit suo objecto delectationis: unde consequens est ut per luxuriam maximè superiores vires deordinentur, videlicet ratio & voluntas. Sunt autem quatuor actus rationis sive intellectus in agendis, & duo voluntatis. Nam ad intellectum pertinet primò cognoscere finem bonum & convenienter prosequendum: & iste actus impeditur per luxuriam, quæ ad illicitas delectationes prosequendas inducit, juxta illud Danielis 13. *Species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum: & quantum ad hoc ponitur concilium de his quæ sunt agenda propter finem, & hoc etiam impeditur per concupiscentiam luxuriæ, quæ præceps, moræque impatiens est, & non admittit accuratam mediocrum consultationem, & collationem cum fine; juxta illud Terentij in Eunuchis, de amore libidinoso: Quæres in se neque consilium, neque modum habet ullum, eam consilio regere non potes: & quantum ad hoc ponitur præcipitatio, id est subtractio consilij. Tertiò ad rationem pertinet iudicium de agendis; & hoc etiam impeditur per luxuriam, avertentem animum à consideratione eorum quæ ad rectè iudicandum faciunt; juxta illud Daniel. 13. de senibus luxuriosis: Avertentur sensum suum, & declinaverunt oculos suos, ut non viderent cælum, neque recordarentur iudiciorum iustorum: & quantum ad hoc ponitur inconsideratio. Quarto ad rationem pertinet præceptum de agendo, cum imperium sit actus rationis & prudentiæ, ut docet idem S. Doctor 1. 2. quæst. 17. art. 1. & hoc etiam impeditur per luxuriam, quatenus homo impeditur ex impetu concupiscentiæ, ne exequatur id quod rectè decrevit esse faciendum. Unde Terentius in Eunuchis, de quodam qui dicebat se recessurum ab amica: Hæc verba (inquit) una falsa lacrymula restinguet. Quintò ad voluntatem pertinet appetitus finis: & hunc impedit concupiscentia, trahendo ad amorem sui, id est ad amorem carnis suæ & sensualitatis tam immoderatum, ut tandem nihil aliud quærat, quàm ei placere, & per illicitas voluptates ei satisfacere, atque in illis quodammodo suum ultimum finem constituat. Ex quo etiam sequitur odium Dei, in quantum scilicet prohibet & severè punit ejusmodi voluptates tantopere concupitas. Sextò denique ad voluntatem pertinet appetitus eorum quæ sunt ad finem, id est mediocrum convenientium ad bonum finem assequendum, præcipuè verò æternam beatitudinem; & hic impeditur per luxuriam, ingenerantem affectum præsentis sæculi, & horrorem futuri; id est amorem vitæ præsentis, in qua sola homo frui potest carnis voluptatibus, velletque semper in ea manere, ut semper fruere; & horrorem vitæ futuræ, in qua illis privandus est, & gravibus æternisque suppliciis puniendus: unde fit ut voluptuosi mortem vehementer abhorreant. Ingenerat etiam desperationem, sive potiùs æternæ beatitudinis contemptum, quia dum nimis detinetur homo carnalibus delectationibus, non curat pervenire ad spirituales, sed fastidit eas.*

26. His octo vitiis, ex luxuria manantibus, quæ interna sunt, addit Isidorus alia quatuor externa, & ad locutionem pertinentia: nimirum turpiloquia, scurrilia, sive leviter & inconsideratè dicta, ludicra seu faceta, & stultiloquia. Nam ut rectè observat D. Thomas loco citato in resp. ad 4. qui ve-

neris voluptatibus sunt dediti, & quorum corruptibus concupiscentiis plenum est, erumpunt faciliè in verba obscœna: *Ex abundantia enim cordis os loquitur*, Matth. 12. Et quia laborant inconsideratione & præcipitatione mentis, faciliè prorumpunt in verba leviter & inconsideratè dicta, quæ dicuntur scurrilia. Et quia toti sunt in quærendis delectationibus, ludicra verba se facerantur. Ac demum, quia laborant cœcitate mentis, incidunt frequenter in stultiloquia, præsertim loquendo de suis delectationibus, quas quibuscunque aliis rebus præferunt.

Numerat idem S. Doctor quæst. 54. art. 1. sex luxuriæ species ab antiquioribus assignatas, scilicet fornicationem, quæ est soluti cum soluta; adulterium, quod committitur cum conjugata vel conjugato; incestum, qui est cum consanguinea vel affine; stuprum, quod est cum virgine, raptum, quo infertur vis non consentienti; & vitium contra naturam, quod est circa actus illos luxuriosos, ex quibus non potest sequi generatio, & subdividitur in molliem, sodomiam, & bestialitatem, quas Tertullianus luxuriæ monstra, & libidinum furias appellat. His addit art. 10. sacrilegium, seu sacrilegum concubitum, qui est cum persona Deo consecrata, illumque reducit ad adulterium, quia similes personæ censentur quodam spirituali matrimonio Deo conjunctæ.

Hoc vitium eleganter describit Hieronymus in quadam Epistola, his verbis: *Ignis infernalis est luxuria, cujus materia gula, cujus flamma superbia, cujus scintilla prava colloquia, cujus fumus infamia, cujus cinis immunditia, cujus finis gehenna*. Bernardus verò super Cantica luxuriæ cursum sic constituit: *luxuria cursum quadrigæ volvitur vitiorum, in gluvie videlicet ventris, libidine oculis, molliæ vestitus, otij, soporisque resolutione. Trahitur equis aquè duobus, prosperitate vitæ, & rerum abundantia; & qui his præsidet duo, ignavia torpor, & infida securitas*.

Denique vitium pudicitie contrarium, impudicitia appellatur, & reducit ad illam luxuriæ speciem, ad cuius peccatum disponit; eò quòd impudici aspectus, tactus, amplexus, & oscula, circa quæ est impudicitia, eatenus sunt luxuriosa, quatenus ad illicitam copulam, vel molliem disponunt, estque in illis quædam istarum inchoatio. Unde Eucherius homil. in initio Quadragesimæ appellat osculum, *Arrham peccati*, additque etiam esse *morsum Diaboli*. Similia in illud intorquet Basilus lib. de vera virginitate, ubi sic ait: *Formosorum oscula cavere oportet, non secus quàm animalium venenatorum morsus: diffunditur enim venenum ex osculo per omne corpus*.

ARTICVLVS VII.

De vitiis oppositis partibus potentialibus temperantiæ.

Quatuor sunt partes potentiales temperantiæ, seu quatuor virtutes illi annexæ; nimirum continentia, mansuetudo, clementia, & modestia, quas disp. 6. art. 3. exposuimus, & art. 4. plures modestiæ species recensuimus, nempe humilitatem, studiositatem, modestiam morum, eutrapeliam, & modestiam cultus seu apparatus exterioris.

Continentiæ ergo, prout hic accipitur, nimirum pro habitu quo voluntas resistit passionibus concupiscibilis, & taliter in bono firmatur, quòd non finit se ab illis trahi contra rectum rationis